

بررسی اثر کیفیت زندگی بر روابط متقابل شهر و روستا؛ (مطالعه موردی: روستاهای دهستان موران و شهر اهواز)

عفت بوشهری^۱

^۱ عفت بوشهری؛ کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه شهید چمران اهواز

efat.boshery2@gmail.com

چکیده

نواحی روستایی به عنوان مکان‌های جغرافیایی، تحت شرایط نظام طبیعی و انسانی خود از تغییرات درونی و بیرونی فراوانی در طول زمان متأثرند، که در نتیجه آن، فضاهای زندگی متنوعی با کیفیت‌های متفاوت زندگی و رفاه اجتماعی شکل یافته است. این مسأله تحت تأثیر عوامل متعددی در ابعاد مکانی فضایی، اقتصادی، اجتماعی است. در این مقاله به بررسی کیفیت زندگی بر اثر روابط متقابل شهر اهواز و روستاها و دهستان موران پرداخته شده است. روش پژوهش، در این مقاله توصیفی-تحلیلی می‌باشد و جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی انجام گرفته است. یافته‌های بدست آمده تاییدی بر روابط مرکز-پیرامون در مقیاس ناحیه‌ای است و نشان می‌دهد که پیرامون دهستان موران تحت سیطره و تسلط شهر اهواز به دلایل تمرکز امکانات، نزدیکی شهر اهواز به دهستان، نسبت به دیگر شهرهای شهرستان، اختلاف زیاد سطح خدمات در دو مرکز جمعیتی مورد مطالعه بر روستاهای دهستان موران سایه افکنده است.

واژه های کلیدی: کیفیت زندگی، روابط متقابل شهر و روستا، دهستان موران، شهر اهواز

۱. مقدمه

کلابتون و همکاران (۲۰۰۵) معتقد است امروزه با تحولات گسترده اقتصادی-اجتماعی و تکنولوژیک از جمله در زمینه حمل و نقل و راه‌های ارتباطی، روابط اقتصادی شهر و روستا بسیار گسترده و متنوع شده است (میری و همکاران، ۱۴۰۱).

در بررسی روابط متقابل شهر و روستا به منظور تعادل بخشی زندگی شهری و روستایی نیاز به شناخت عوامل متعددی است که در این بین زمینه‌های اصولی و مبانی نظری از آن جمله اند و در کنار روش‌های دیگر تحقیق می‌تواند موثر واقع شود (رضوانی، ۱۳۸۲). بین شهر و منطقه پیرامون آن پیوندهای ناگسستنی برقرار و شکل این روابط مختلف و گوناگون است. مجموعه این روابط، حوزه نفوذی را تشکیل داده که به صورت‌های گوناگون روابط بین شهر و نقاط پیرامون را تعیین می‌کند. این روابط یکسان نبوده، از شدت و تراکم واحدی برخوردار نیستند؛ بلکه به شرایط جمعیتی، جغرافیایی و نقش شهر در ساختار فضایی منطقه بستگی دارد (سرای و پورمحمد، ۱۳۹۱). در دهه های گذشته، تعاملات روستایی- شهری در کشورهای در حال توسعه گسترش یافته است. ارتباطات روستایی و شهری می‌تواند به عنوان روابط ساختاری اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی بین افراد و گروه‌ها در محیط روستایی و شهری تعریف شود. این ارتباط به طور غیرمستقیم بر شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی تأثیر می‌گذارد (رکنی و سلیمانی، ۱۳۹۸).

دهستان موران (روستاهاى حاشیه شرق کارون) در سال ۹۳ از نظر سیاسی به دهستان موران تبدیل شده با توجه به سیزده هزار نفری و وسعت زیاد و نوع خاک مناسب و وجود رود کارون از پتانسیل بالایی در تولیدات کشاورزی دارد. فقط در برخی جاها به دلیل اختلافات اراضی باقی مانده‌اند که در صورت رفع اختلافات از همین زمین‌ها بهترین محصولات کشاورزی با بالاترین راندمان برداشت می‌شود (فرمانداری شهرستان اهواز، ۱۳۹۷). با توجه به ارتباطات قوی اقتصادی با شهر اهواز از شناخت دقیق روابط و عوامل آن دهستان موران و تحلیل روابط حاکم بر آنها و نزدیکترین کانون شهری و مرکز خدمات رسانی شهر اهواز ضروری به نظر می‌رسد به طور کلی هدف مقاله حاضر به بررسی کیفیت معیشت بویژه دهستان موران با توجه به شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی می‌باشد. امید است که با بهره‌گیری از این دست مطالعات جهت‌گیری شود امری که امروزه کشورها به خصوص کشور ما بیش از هر زمان دیگر بدان نیازمند است.

هدف اصلی این تحقیق، تعیین شاخص‌ها و ارزیابی و سنجش ابعاد کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی دهستان موران، از توابع شهرستان اهواز واقع در استان خوزستان است تا مشخص شود که آیا بین ابعاد کیفیت زندگی روستاهای این دهستان تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر؟

۲. مروری بر ادبیات پژوهش

۱.۲. مبانی نظری

توسعه فرآیندی است چند بعدی، که در آن شرایط نامطلوب زندگی، به شرایط مطلوب تبدیل گشته و جامعه از فقر و عقب ماندگی حوزه‌های مختلف رهایی می‌یابد و به سوی رفاه و پیشرفت قدم می‌گذارد (بختیاری و همکاران، ۱۳۹۱).

تعاریف متعددی در رابطه با کیفیت زندگی ارائه شده است اما یکی از تعاریفی که پذیرش جهانی داشته تعریفی است که سازمان بهداشت جهانی از کیفیت زندگی ارائه نموده است. این سازمان کیفیت زندگی را این‌گونه تعریف کرده است: کیفیت زندگی ادراک افراد از موقعیت‌شان در زندگی از نظر فرهنگ، سیستم ارزشی که در آن زندگی می‌کنند و در ارتباط با اهداف، انتظارات، استانداردها و نگرانی‌هایشان تعریف می‌شود (عابدینی، ۱۳۹۵). کیفیت زندگی مفهوم جدیدی نیست. این مفهوم سابقه در فلسفه یونان دارد و ارسطو در بحث از شادکامی بدان اشاره کرده است. همچنین در دوران جدید فیلسوفانی چون کرکگارد، ژان پل سارتر و دیگران به آن توجه داشته‌اند آن‌چنان‌که کیفیت زندگی را با قابلیت‌های کارکردی افراد مرتبط می‌دانند و بر این باور هستند که بدون برخورداری از قابلیت‌هایی چون سلامت، روابط اجتماعی، عزت نفس و مشارکت در امور مختلف انسان نمی‌تواند از مزایا و منافع که قاعده مذکور آن‌ها را بدیهی می‌شمارد، بهره‌مند شود. از دیدگاه روانشناسان اجتماعی همچون از کمپ نیز بدون داشتن مقیاس‌هایی برای سنجش بعد شخصی زندگی نمی‌توان گفت آیا کیفیت زندگی مردم بهبود یافته، کاهش یافته و یا ثابت مانده است (حسینی امین و همکاران، ۱۳۹۵).

کیفیت زندگی یک مفهوم پیچیده، چندبعدی و نسبی متأثر از زمان و مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است که با اهداف متفاوتی در تحقیقات مختلف به کار برده می‌شود. برای مثال لیو^۲ (۱۹۷۶) کیفیت زندگی را عنوانی جدید برای مفهوم قدیمی بهزیستی مادی و روانی مردم در محیط زندگی خود توصیف کرده است. فو^۳ (۲۰۰۰) کیفیت زندگی را رضایت همه‌جانبه افراد از زندگی تعریف می‌کند. بولینگ و ویندرسون (۲۰۰۱) کیفیت زندگی را در اصطلاح یک شیء گمشده یا فقدان یک چیز نسبت به چیز دیگر تعریف می‌کنند. کاستانزا (۲۰۰۷) کیفیت زندگی را به‌عنوان میزان تأمین نیازهای موردنیاز انسان و در ارتباط با ادراک مردم از رفاه ذهنی تعریف می‌کند. از سوی دیگر، سنلایر^۴ (۲۰۰۹) کیفیت زندگی را «ارتباط بین ادراک مردم و تجربه آن‌ها در فضایی که در آن زندگی می‌کنند» تعریف می‌کند. اخیراً پرل^۵ (۲۰۱۱) کیفیت زندگی را «اندازه‌گیری ویژگی‌های عینی و ذهنی از زندگی» تعریف کرده است. پس می‌توان در تعاریف مکاتب مختلف از کیفیت زندگی، واژه‌هایی مانند احساس عمومی خوشبختی، حس مثبت از روابط اجتماعی و فرصت‌های بروز توانایی‌های فردی را مشاهده کرد (رجایی و همکاران، ۱۳۹۸).

کیفیت زندگی در اصطلاح، ارزیابی تجربیات همه جانبه زندگی بشری است، از طریق یک وضعیت خاص که در آن اولویت‌های زندگی فردی یا جمعی و اولویت‌هایی را که میتوان با آن‌ها برخورد کرد، بیان کند (Nkonki-Mandleni et al, 2021).

ارزیابی کیفیت زندگی از یک مکان به مکان دیگر متغیر است. به‌طور مثال در نیوزلند ابعادی مانند مطالعات جمعیت شناختی، آگاهی و مهارت، بهداشت، امنیت، مسکن، ارتباطات اجتماعی، حقوق سیاسی و شهروندی، استاندارد اقتصادی زندگی، توسعه اقتصادی، محیط‌زیست طبیعی و انسان‌ساخت دارای اهمیت می‌باشند ولی در شهر وینپیگ کانادا، رفاه فردی، اقتصاد شهری، محیط‌زیست شهری، دارایی‌های اجتماعی و رهبری اجتماع بر روی کیفیت زندگی تأثیرگذار هستند (Weimann & Oni, 2019). برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی شهری از شاخص‌های ذهنی و روانی استفاده می‌گردد. استفاده از شاخص‌های ذهنی نسبت به شاخص‌های عینی زمان‌برتر و پرهزینه‌تر هستند ولی به همان نسبت نتایج منطقی‌تر و واقعی‌تری ارائه می‌دهند. تحقیقات اخیر نشان داده است که برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی، هم شاخص‌های ذهنی و هم عینی باید توأمان به کار گرفته شوند تا تمامی جنبه‌های زندگی شهروندان را شامل شود و نتایج آن در اختیار برنامه‌ریزان شهری و تصمیم‌گیرندگان محلی قرار گیرد (مومن پور و ذاکر حقیقی، ۱۳۹۷).

دوگانگی ایجادشده در جمعیت و همچنین فعالیت‌های موجود در نواحی شهری و روستایی بالطبع، پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و کالبدی زیادی را سبب شد. به عبارتی، رابطه معقول و منطقی بین شهرها در سده‌های گذشته تبدیل به نوعی رابطه غیرمعقول و انگلی شده است. پدیدار شدن چنین رابطه‌ای هم‌زمان با رشد جمعیت، ناکافی بودن درآمد روستاها، عدم تطبیق الگوی کشت با نیازهای بازار، بالا رفتن سطح سواد و آگاهی و در پس آینده آن، رشد تصاعدی و چند برابری توقعات خانواده‌ها، کاهش وابستگی مکانی و سست شدن مفهوم روح فضایی روستا، توسعه سیستم‌های حمل‌ونقل و به ویژه سیستم‌های تله ارتباطی و شبکه‌های اجتماعی، سبب ایجاد نوعی جریان جمعیتی از روستاها به شهرها شده است (صحنه و همکاران، ۱۳۹۶). به زعم شنگ^۶ (۲۰۰۲) تعامل فزاینده مناطق روستایی و شهری اهمیت تمایز و تفکیک بین شهر و روستا را کاهش داده است. ساکنان روستاها با شبکه زندگی شهری خو گرفته‌اند و بین روستا و شهر در رفت و آمد هستند. در برخی کشورها، صنایع به سمت روستاها حرکت می‌کند و کشاورزی به دلیل اقتصادی و محیطی، در حال تبدیل به یک بخش مهم در نواحی شهری است. مناطق شهری و روستایی و به تبع؛ اقتصاد آنها به طور فزاینده‌ای به هم تنیده شده است (اصغری و همکاران، ۱۳۹۹).

ارتباط شهر و روستا نقش بسیار مهمی در تولید درآمد، اشتغال و ثروت ایفا می‌کند و باعث شکل‌گیری و انتقال تولید، درآمد، اشتغال و ثروت و جریان فضایی، شامل جریان مردم، کالاها، پول، فناوری، دانش، اطلاعات و مواد زائد می‌شود (Akkoyunlu, 2015) به گونه‌ای که ارتباطات و جریان‌های اقتصادی بین نواحی شهری و روستایی منجر به تغییرات فراوانی هم در مناطق روستایی و هم در مناطق شهری شده است (Davoudi, 2002) بنابراین مطالعه شهر و روستا و ارتباط آنها با یکدیگر یک ضرورت است تا یک رابطه معقول و غیرسلطه

2. Liu

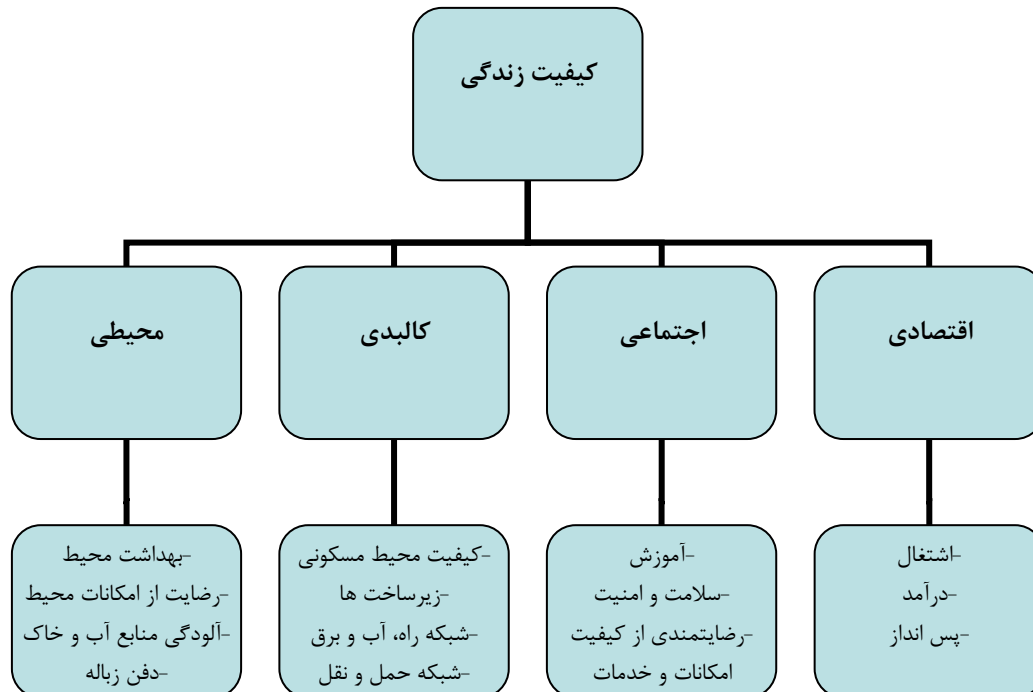
3. Fou

4. Senlaeir

5. Perl

6. Sheng

جویانه‌ای بین شهر و روستا برقرار نمود: که هر یک ضمن عملکرد صحیح خود، خدمات لازم و مورد نیاز را برای دیگری ارائه نماید و توسعه‌ای هماهنگ و یکپارچه را موجب شوند (Shaw & Srivastava, 2016).

شکل ۱. مدل مفهومی کیفیت زندگی

۲.۲. پیشینه پژوهش

میری و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیق خود به مطالعه "بررسی روابط متقابل شهر و روستا از بعد اقتصادی (نمونه موردی شهر جیرفت و روستاهای پیرامون)؛ نتایج نشان داد که جیرفت به عنوان یک شهر میانی و قطب بزرگ کشاورزی جنوب کشور و همچنین به لحاظ تجمیع امکانات، سرمایه و نیروی انسانی در منطقه ضمن تسلط و برتری در سطح ناحیه دارای ارتباط دو سویه با روستاهای پیرامون خود است. از سوی دیگر روستاهای تحت حوزه نفوذ نیز با برقراری جریان‌های اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی، روابط تجاری و سرمایه گذاری در بخش‌های تولیدی، بازار و مسکن شهری زمینه‌های پویایی اقتصاد و رشد شهر جیرفت و نیز توسعه در روستای خود را ضمن «وابستگی به شهر» به طور نسبی فراهم نموده اند.

بریمانی و همکاران (۱۳۹۲) طی پژوهشی با عنوان "سنجش و تحلیل کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان مهبان، شهرستان نیک‌شهر)" نتایج بدست آمده نشان می‌دهند کیفیت زندگی روستاییان مهبان در ابعاد اقتصادی و اجتماعی از حد متوسط پایین‌تر است.

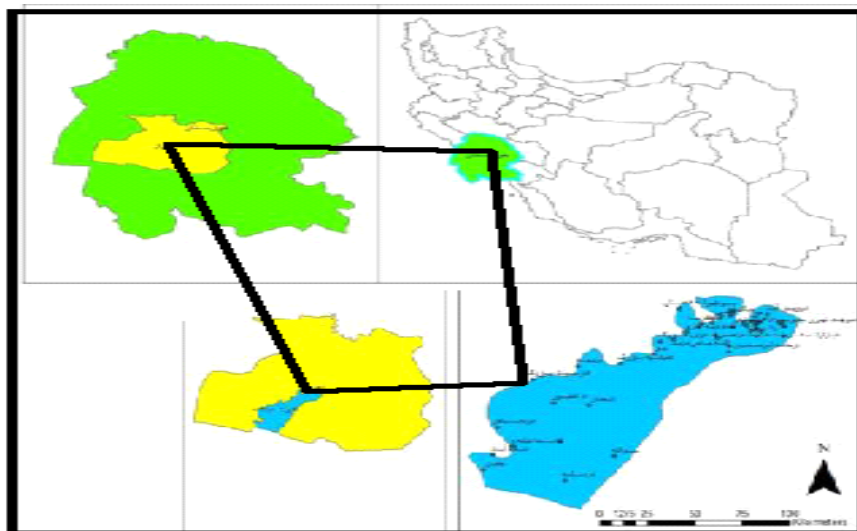
ماجدی و لهسایی‌زاده (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان "بررسی رابطه متغیرهای زمینهای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی: مطالعه موردی در روستاهای استان فارس" به بررسی موضوع کیفیت زندگی پرداخته‌اند. نتایج تحقیق مشخص کرد که سطح بالای سرمایه اجتماعی به سطح بالای رضایت از کیفیت زندگی می‌انجامد. همچنین سرمایه اجتماعی متغیر پیش بینی کننده بهتری نسبت به متغیرهای جمعیتی به شمار می‌رود.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر، به لحاظ هدف در زمره مطالعات کاربردی و از نوع توصیفی-تحلیلی بوده و به روش پیمایشی- میدانی انجام گرفته است. جامعه آماری تحقیق شامل ۴ روستای دهستان موران با ۵۹۵ خانوار و با جمعیت ۲۳۱۸ نفر است که پرسشنامه‌ها از ساکنان روستاها پُر شده است. ابزار گردآوری داده‌های تحقیق پرسشنامه محقق ساخته بود، که روایی آن صوری بوده، برای تعیین پایایی آن نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که برابر ۰/۸۶ است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران در سطح خطای پنج درصد و دقت ۰/۹۵ با برابر ۲۱۰ نفر برآورده شد. در پژوهش حاضر، از روش نمونه‌گیری انتسابی (با توجه به نسبت جمعیت هر روستا در کل جامعه، تعداد آزمون شوندگان در حجم نمونه مشخص شده‌اند) و برای تکمیل پرسشنامه‌ها نیز از روش تصادفی ساده در دسترس استفاده شده است (بدین صورت که با مراجعه به محله‌های مختلف روستاهای منطقه مورد مطالعه، از روستاییان به طور تصادفی نمونه‌گیری به عمل آمد). ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه می‌باشد که روایی گویه‌ها توسط اعضای هیات علمی دانشگاه مورد تأیید قرار گرفت. به منظور پایایی ابزار مورد تحقیق مطالعه‌ای با تعداد ۳۰ پرسشنامه به عنوان یک مطالعه مقدماتی انجام شد و سپس بر مبنای نتایج تغییرات لازم در پرسشنامه مذکور صورت گرفت. نتایج به دست آمده از پیش آزمون، حاکی از اعتماد یا پایایی قابل قبول ابزار مورد مطالعه (پرسشنامه) می‌باشد که بر اساس آلفای کرونباخ پایایی پرسشنامه ۰/۸۶ درصد محاسبه شده است. برای سنجش کیفیت زندگی در مناطق روستایی از چهار شاخص اجتماعی با سه متغیر (آموزش، سلامت - امنیت و اوقات فراغت) شاخص اقتصادی با متغیر (شغل و درآمد) شاخص کالبدی با دو متغیر (کیفیت محیط مسکونی و زیرساخت‌ها) و شاخص محیطی با متغیر (کیفیت محیطی) به کار برده شده است. در پرسشنامه گویه‌ها بر مبنای طیف لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) تنظیم شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده که برای آمار توصیفی از (میانگین و انحراف معیار) و در آمار استنباطی از t تک نمونه‌ای برای مطلوب بودن کیفیت زندگی در مناطق روستایی استفاده نموده‌ایم. همچنین برای رتبه بندی شاخص‌ها در روستاهای مورد مطالعه از مدل TOPSIS استفاده شده است و پس از جمع آوری اطلاعات در محیط نرم افزار SPSS پردازش شده است.

۱,۳. منطقه مورد مطالعه

روستاهای حاشیه شرق کارون (دهستان موران) بر روی عرض جغرافیایی ۳۰ درجه ۱۵ دقیقه تا ۳۰ درجه و ۵۷ دقیقه و طول جغرافیایی ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه واقع شده است. طول آن از شمال به جنوب در حدود ۴۰ کیلومتر و عرض آن از غرب به شرق در حدود ۱۷ کیلومتر می‌باشد. از شرق به دهستان سویسه (جاده آبادان- اهواز) و از غرب به رودخانه کارون از شمال به محدوده کوت عبدالله (روستای قلعه صلیح) و از جنوب به محدود شهرستان شادگان منتهی می‌شود (جغرافیای روستاهای اهواز، ۱۳۸۵).

شکل ۲. موقعیت دهستان موران، ماخذ نگارنده، ۱۴۰۲

از نظر ناهمواری، دهستان موران بدون عارضه طبیعی و مسطح است. ارتفاع از سطح دریا ۱۶ متر است. دهستان موران تحت تاثیر توده های هوای گرم و خشک، سودانی و مدیترانه ای است؛ رطوبت خلیج فارس باعث کاهش دما در زمستان و افزایش بیش از حد آن در تابستان می شود و زمینه ایجاد هوای شرجی در دهستان را فراهم می آورد (علیجانی، ۱۳۸۵).

تعداد مردان در این دهستان ۷۱۳۵ نفر و تعداد زنان ۷۰۶۹ نفر می باشند. بر اساس آخرین سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیت دهستان موران ۱۴۲۰۴ نفر و با ۲۶۹۵ خانوار در دهستان موران ساکن هستند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۷).

بیشتر مردم روستاها به فعالیت های کشاورزی از قبیل باغداری و زراعت مشغولند. تولید انواع خرما و انگور، زراعت گندم و جو همچنین کشت لوبیا، کنجد و چند سال رو به کشت لیمو پرداختند. منابع درآمد مردم روستایان شرق کارون تحت تاثیر عوامل مهم طبیعی و استانی بوده است. عمده ترین این فعالیت ها زراعت، باغداری، دامداری، صیادی، پرورش ماهی اشتغال در شرکت های توسعه نیشکر می باشد که قسمت اعظم محصولات کشاورزی برای فروش به شهر اهواز می فرستد. راه های ارتباطی روستای موران در واقع از دو مسیر مجزا به شهر اهواز و جاده آبادان متصل می شود. راه اول همان راه قدیمی به مسیر کوت امیر و یا مسیر رودخانه معروف است و راه دوم جاده شیرین شهر جدید احداث شده است. در بررسی امکانات خدماتی موجود در دهستان موران مشخص گردید که وضعیت دسترسی به خدمات زیر بنایی چون راه، برق، آب، تلفن در سطح دهستان مناسب برآورد می شود، وضعیت آموزشی در سطح دهستان به گونه ای مناسب برآورد شده صد در صد روستاها دهستان دارای مدارس ابتدایی بوده اند. در دهستان سه مدرسه متوسطه اول و دو مدرسه متوسطه دوم دخترانه و پسرانه وجود دارد اما بنا به نظر روستایان و مدیران روستایی، رشته های تدریس در این آموزشگاهها متناسب با نیاز جامعه روستایی دهستان نیست. همچنین بررسی های میدانی انجام شده نشان از کمبود مراکز درمانی و پزشکی در دهستان دارد و نیز کارگاه های تبدیلی با وجود باغات وسیع نخل در سطح دهستان دیده نشد.

۴. یافته های تحقیق

در بررسی امکانات خدماتی موجود در دهستان موران مشخص گردید که وضعیت دسترسی به خدمات زیر بنایی چون راه، برق، آب، تلفن در سطح دهستان مناسب برآورد می شود، وضعیت آموزشی در سطح دهستان به گونه ای مناسب برآورد شده صد در صد روستاها دهستان دارای مدارس ابتدایی بوده اند. در دهستان سه مدرسه متوسطه اول و دو مدرسه متوسطه دوم دخترانه و پسرانه وجود دارد اما بنا به نظر روستایان و مدیران روستایی، رشته های تدریس در این آموزشگاهها متناسب با نیاز جامعه روستایی دهستان نیست. همچنین بررسی های میدانی انجام شده نشان از کمبود مراکز درمانی و پزشکی در دهستان دارد و نیز کارگاه های تبدیلی با وجود باغات وسیع نخل در سطح دهستان دیده نشد.

جدول ۱. توزیع فراوانی مراجعین به شهر اهواز در طی روز

میزان مراجعه	درمانی	آموزشی	اداری	تفریحی	اشتغال	فرهنگی- مذهبی	تجاری و فروش محصولات	خرید	دیدار با آشنایان	تعمیر وسایل	سایر موارد
روستا	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد
غزاویه بزرگ	۲	۴	۰	۰	۲	۱	۳	۴	۵	۲	۰
	۱/۷	۲/۲	۰	۰	۱/۱	۰/۶	۱/۷	۲/۲	۲/۸	۱/۱	۰
بهر	۱۴	۱	۲	۲	۳	۱	۲	۸	۵	۳	۰
	۷/۸	۰/۶	۱/۱	۱/۱	۱/۷	۰/۶	۱/۱	۴/۴	۲/۸	۱/۷	۰
موران	۱۷	۳	۵	۱	۵	۰	۱	۶	۸	۰	۰
	۹/۴	۱/۷	۲/۸	۰/۶	۲/۸	۰	۰/۶	۳/۳	۴/۴	۰	۰
فارسیات	۱۴	۳	۱	۱	۲	۰	۰	۱۲	۶	۱	۰

۰	۰/۶	۳/۳	۶/۷	۰	۰	۱/۱	۰/۶	۰/۶	۱/۷	۷/۸	
۱	۰	۹	۳	۰	۰	۱	۰	۱	۱	۱۳	چمیان
۰/۶	۰	۵	۱/۷	۰	۰	۰/۶	۰	۰/۶	۰/۶	۷/۲	
۱	۶	۳۳	۳۳	۶	۲	۱۳	۴	۹	۱۲	۶۱	جمع
۰/۶	۳/۴	۱۸/۳	۱۸/۳	۳/۴	۱/۱	۷/۲	۲/۲	۵	۶/۷	۳۳/۹	

منبع: یافته های محقق، ۱۳۹۷

با توجه به جدول (۱) بیشتر مراجعین روستاییان دهستان موران جهت مراجعه به مراکز درمانی ۳۳/۹ درصد؛ همچنین جهت خرید مایحتاج و دیدار با آشنایان ۱۸/۳ درصد اعلام کردند. مطابق برنامه ریزان محلی، که بیشتر در اعزام پزشک با تخصص های مختلف به نقاط روستایی، دور از مراکز شهری توجه ویژه شود.

جدول ۲. توزیع فراوانی میزان رضایتمندی مردم از زندگی در دهستان موران

میزان مراجعه	خدمات رفاهی و زیر بنایی	بهداشتی	آموزشی - فرهنگی	ارتباط جاده و فاصله	امکان تفریحی	سطح درآمد	وضعیت مالکیت اراضی	روستا
								فراوانی درصد
۰	۰	۰	۱	۱	۳	۱	۱۸	غزاویه بزرگ
۰	۰	۰	۰/۶	۰/۶	۱/۷	۰/۶	۹/۹	
۰	۱	۱	۱	۲	۲	۱	۳۱	بهر
۰	۰	۰/۶	۰/۶	۱/۱	۱/۱	۰/۶	۱۷/۱	
۱	۱	۱	۲	۴	۱۰	۶	۲۲	موران
۰/۶	۰/۶	۰/۶	۱/۱	۲/۲	۵/۵	۳/۳	۱۲/۷	
۰	۷	۷	۴	۱	۲	۳	۲۳	فارسیات
۰	۳/۹	۳/۹	۲/۲	۰/۶	۱/۱	۱/۷	۱۲/۷	
۰	۲	۲	۱	۱	۲	۳	۲۱	چمیان
۰	۱/۱	۱/۱	۰/۶	۰/۶	۱/۱	۱/۷	۱۱/۶	
۱	۱۱	۱۱	۹	۹	۱۹	۱۷	۱۱۵	جمع
۰/۶	۶/۲	۶/۲	۵/۱	۵/۱	۱۰/۵	۷/۹	۶۴	

منبع: یافته های محقق، ۱۳۹۷

با توجه به جدول (۲) مشخص می شود که بیش از نیمی از پاسخ دهندگان ۶۴ درصد (میزان رضایت از زندگی در روستا و درکل دهستان موران را وجود تعلق به زمین زراعی و مالکیت اراضی برشمرده اند؛ نه وجود مراکز آموزشی، و یا معیارهای دیگر و یا اشتغال در اطراف آنها شرکت های مختلف موجود بوده است (شرکت های توسعه نیشکر).

جدول ۳. میزان اشتیاق مردم به زندگی در شهر اهواز

میزان تمایل زندگی در دهستان	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
-----------------------------	-----------	------	-------	----	---------

فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	روستا
۲	۵	۵	۷	۵	غزاویه بزرگ
۱/۱	۲/۸	۲/۸	۳/۹	۲/۸	
۷	۱۱	۵	۱۱	۷	بهر
۳/۹	۶/۱	۲/۸	۶/۱	۳/۹	
۱۲	۱۲	۶	۷	۹	موران
۶/۶	۶/۶	۳/۳	۳/۹	۵	
۴	۷	۹	۱۲	۸	فارسیات
۲/۲	۳/۹	۵	۶/۶	۴/۴	
۹	۲	۹	۶	۴	چمیان
۵	۱/۱	۵	۳/۳	۲/۲	
۳۴	۳۷	۳۴	۴۳	۳۳	جمع
۱۸/۸	۲۰/۴	۱۸/۸	۲۳/۸	۱۸/۲	

منبع: یافته‌های محقق، ۱۳۹۷

همانگونه که در جدول (۳) بیش از نیمی از روستاییان ۵۸ درصد میزان تمایل روستاییان به زندگی در شهر اهواز متوسط، کم و خیلی کم اعلام کرده‌اند. این مسئله به دلیل وضعیت مالکیت اراضی و تعلقات عاطفی و خانوادگی در دهستان می‌باشد و بقیه افراد پاسخ دهندگان با ۴۲ درصد زیاد و خیلی زیاد مشتاق زندگی در شهر اهواز دارند. بیشتر در بین جوانان و نوجوانان بین سن های ۱۵ تا ۳۰ سال بوده‌اند. در واقع زنگ خطری است برای مدیران و برنامه ریزان روستایی برای جلوگیری از پدیده مهاجرت روستاییان به شهر بایستی به ایجاد اشتغال و ترویج مهارت‌های کارآفرینی، کارگاه‌های زود بازده و ... در روستاها اقدام نمود.

جدول ۴. توزیع فرآوانی علل نارضایتی از زندگی در دهستان موران

فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	فرآوانی درصد	روستا
۴	۴	۰	۵	۲	۳	۶	غزاویه بزرگ
۲/۲	۲/۲	۰	۲/۸	۱/۱	۱/۷	۳/۳	
۱	۱۵	۴	۸	۶	۲	۵	بهر
۰/۶	۸/۳	۲/۲	۴/۴	۳/۳	۱/۱	۲/۸	
۷	۱۴	۳	۹	۴	۴	۵	موران
۳/۹	۷/۷	۱/۷	۵	۲/۲	۲/۲	۲/۸	
۵	۱۱	۳	۸	۸	۱	۴	فارسیات
۲/۸	۶/۱	۱/۷	۴/۴	۴/۴	۰/۶	۲/۲	

۱	۸	۱	۶	۲	۱	۳	چمیان
۰/۶	۴/۴	۰/۶	۳/۳	۱/۱	۰/۶	۱/۷	
۲۶	۵۲	۱۱	۳۶	۲۲	۱۲	۲۳	جمع
۱۴/۴	۲۸/۷	۶/۱	۱۹/۹	۱۲/۲	۶/۷	۱۲/۷	

منبع: یافته های محقق، ۱۳۹۷

همانگونه که از جدول (۴) بر می آید مهمترین علل نارضایتی مردم از زندگی در دهستان موران پایین بودن درآمد، فاصله زیاد و نبود راه های مناسب، همچنین کمبود امکانات خدمات روستایی بیان شده است.

۵. نتیجه گیری

بررسی روابط مکانی- فضایی میان شهر اهواز و دهستان موران مشخص می کند که اصل ایجاد این روابط مطابق مدل اولمن بوده است چرا که وجود عرضه به تنهایی نمی تواند شرط لازم و کافی برای تحقق رابطه باشد و نیاز به استفاده از کالا و مواد در مکان دیگر در قالب تقاضا است که موجب ارتباط بین دو مکان می شود. تمرکز امکانات و خدمات (بهداشتی، درمانی، اداری، فرهنگی، اقتصادی و تجاری و...) در شهر اهواز و نیاز به این خدمات و کمبود آن در سطح دهستان موران از یک سو و تولید و عرضه محصولات محصولات کشاورزی در سطح دهستان به مقدار زیاد و وجود تقاضا در قالب بازارهای خرید شهرنشینان از سوی دیگر عامل اساسی در پیوند و ارتباط بین شهر اهواز و روستاهای دهستان موران بوده است. در این مقاله فرضیه های بیان شده عبارتند از فرضیه نخست: به نظر می رسد رابطه شهر اهواز و دهستان متأثر از توان ها و شرایط دهستان موران بوده است. با توجه به اصل اول اولمن که بیان می کرد عامل اول ایجاد رابطه احساس نیاز است و اصل دوم اولمن که آمده است میزان حرکات انسانی از مبدا به مقصد متناسب با تعداد فرصت ها در مقصد و مبدا است و با توجه به بررسی های به عمل آمده این فرضیه تایید شده است. برای تایید این فرضیه می توان به نکات زیر اشاره کرد:

با توجه به بررسی های به عمل آمده مشخص شد که رابطه بین شهر اهواز و روستاهای دهستان موران در اصل متأثر از وجود امکانات و توان های اقتصادی، اجتماعی و خدماتی شهر اهواز و احساس نیاز به این خدمات و امکانات در دهستان موران می باشد. در این میان وضعیت طبیعی و توان های محیطی دهستان موران امتیاز ویژه ای برای منطقه تولید کرده است تا دلیلی بر برقراری ارتباط باشد و به این ترتیب وضعیت با فرضیه همسو و همسان بوده است.

میزان تردد ۵۲/۲ درصد اهالی دهستان موران به شهر اهواز به دلیل مراجعه به مراکز درمانی و دیدار با آشنایان اعلام شده است، وابستگی به شهر اهواز برای رفع نیازهای روزمره نبوده است. در صورت وجود مطب پزشک این وابستگی ها کاسته می شود در دیگر بررسی های انجام شده در زمینه میزان رضایت از زندگی در دهستان و میزان تمایل به سکونت در اهواز مشخص شده است. همانگونه که در جدول (۳) ملاحظه می شود بیش از نیمی از روستاییان ۵۸/۸ درصد میزان تمایل روستاییان به زندگی در شهر اهواز کم و خیلی کم اعلام کرده اند. این مسئله به دلیل وضعیت مالکیت اراضی و تعلقات عاطفی و خانوادگی در دهستان می باشد و بقیه افراد پاسخ دهندگان با ۴۱/۲ درصد زیاد و خیلی زیاد مشتاق زندگی در شهر اهواز دارند. بیشتر در بین جوانان و نوجوانان بین سن های ۱۵ تا ۳۰ سال بوده اند. در واقع زنگ خطری است برای مدیران و برنامه ریزان روستایی است؛ برای جلوگیری از پدیده مهاجرت روستاییان به شهر بایستی به ایجاد اشتغال و ترویج مهارت های کارآفرینی، کارگاه های زود بازده و... در روستاها اقدام نمود. این موارد نشان توانمندی قوی محیطی در سطح دهستان دارد که باعث ایجاد رابطه متقابل با شهر اهواز شده است.

فرضیه دوم: به نظر می رسد ارتباط متقابل اقتصادی اجتماعی و رفاهی فرهنگی شهر اهواز و روستاییان موجب بالا بردن سطح معیشتی و رفاهی و فرهنگی شده است. همان گونه که اشاره شد در بررسی روابط میان شهر اهواز و روستاهای دهستان موران به این نتیجه رسیدیم که روابط متقابل میان شهر اهواز و دهستان موران روابط دوسویه است. اثرگذاری شهر اهواز بر دهستان موران در کلیه ابعاد اقتصادی، رفاهی، اجتماعی و فرهنگی دیده می شود و از سوی دیگر روستاهای دهستان موران نیازهای غذایی و نیز اشتغال شهرنشینان شهر اهواز در شرکت های توسعه نیشکر و صنایع جانبی موجود در دهستان، در مجموع می توان گفت شدت تاثیرگذاری شهر اهواز در ابعاد مختلف؛

اقتصادی-اجتماعی و رفاهی-فرهنگی بر اهالی دهستان تاثیر متقابل داشته است ولی در جذب روستاییان برای زندگی و اقامت در شهر اهواز تاثیر پایینی داشته است.

منابع

- [1] اصغری، حسین. پورشیخیان، علیرضا و ناظمی شادباش، نقی. (۱۳۹۹). تحلیل روابط متقابل شهر و روستا در توسعه سکونتگاه‌های پیرامون کلانشهر (مورد: ناحیه پیراشهر خمام). مجله توسعه فضاهای پیراشهری. ۲(۳): ۱۵۶-۱۴۳.
- [2] بختیاری، صادق؛ دهقانی‌زاده، مجید، رعیتی، علیرضا. (۱۳۹۱). سنجش وضعیت توسعه یافتگی شهرستان‌های استان یزد با بهره‌گیری از رویکردهای تصمیم‌گیری با معیارهای چندگانه و تحلیل عاملی. برنامه ریزی و بودجه، ۱۷(۳): ۱۳۱-۱۳۴.
- [3] بریمانی، فرامرز. جعفری، مهدی و بلوچی، عثمان. (۱۳۹۲). سنجش و تحلیل کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان مهبان، شهرستان نیک شهر). مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه‌های انسانی (چشم انداز جغرافیایی). سال ۱۳۹۲، دوره: ۸، شماره ۲۳، صص ۴۱-۵۴.
- [4] حسینی امین، سیده نرگس؛ سیدمیرزایی، سید محمد و ادیسی، افسانه. (۱۳۹۵). مطالعه کیفیت زندگی و عوامل موثر بر آن (مورد مطالعه: شهروندان تهرانی)، برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۷ (۲۷)، ۳۴-۷۴.
- [5] رجایی. سیدعباس؛ عباسی فلاح. وحید و نجفی. اسماعیل. (۱۳۹۸). ارزیابی تطبیقی شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی شهر ورامین، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۴۶، ۱۴۹-۱۷۶.
- [6] رضوانی، علی اصغر. (۱۳۸۲). رابطه شهر و روستا، نشر ماکان، تهران
- [7] رکنی، فرشاد؛ سلیمانی، حسین. (۱۳۹۸). بررسی روابط شهر- روستا مورد مطالعه: دهستان سررود جنوبی، بخش مرکزی شهرستان بویراحمد و شهر یاسوج. فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی - سال هشتم - شماره بیست و نه - بهار ۱۳۹۸
- [8] سربای، محمدحسین؛ پورمحمد، اسماعیل. (۱۳۹۱). ارزیابی کنش متقابل حوزه‌های نفوذ شهری در شبکه شهری استان آذربایجان شرقی. تحقیقات جغرافیایی، دوره ۲۷ تابستان ۱۳۹۱، شماره ۱۰۵
- [9] صحنه، بهمن؛ سادین، حسین؛ نشاط، عبدالحمید و تلخابی، حمیدرضا. (۱۳۹۶). اثرات روابط شهر و روستا بر تحولات اقتصادی و اجتماعی روستاهای شهرستان آزادشهر. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ششم. شماره ۳. پاییز. ۲۱، صص ۱۲۱-۱۳۸.
- [10] عابدینی، اصغر؛ کریمی، رضا. (۱۳۹۵). سنجش زیست‌پذیری در شهرها بر اساس روش (F'ANP) مطالعه موردی: نواحی پانزده‌گانه شهر ارومیه، دانشگاه تهران، دوره ۴۲، شماره ۴.
- [11] فرمانداری شهرستان اهواز، (۱۳۹۷)، تقسیمات جمعیت شهرستان اهواز
- [12] ماجدی، سید مسعود؛ لهسایی زاده، عبدالعلی. (۱۳۸۵). بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی: مطالعه موردی در روستاهای استان فارس. روستا و توسعه ۱۳۸۵، شماره ۴
- [13] مرکز آمار ایران (۱۳۹۷)، نتایج سرشماری نفوس و مسکن استان خوزستان، شهرستان اهواز، شهر اهواز، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان خوزستان
- [14] مومن پور علی آباد، احد، ذاکر حقیقی، کیانوش. (۱۳۹۷). ارزیابی پایداری اجتماعی در میان شهروندان سکونتگاه غیررسمی حصار امام شهر همدان، مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۳ (۴)، ۶۷۹-۶۹۶.
- [15] میری، غلام رضا؛ انوری، محمودرضا و موسی زاده، صدیقه. (۱۴۰۱). بررسی روابط متقابل شهر و روستا از بعد اقتصادی (نمونه موردی شهر جیرفت و روستاهای پیرامون). نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال بیست و دوم، شماره ۶۷، زمستان ۱۴۰۱

[16] Akkoyunlu, s . (2015): The potential of rural-urban linkages for, Sustainable development and trade , International Journal of Sustainable Development & World Policy, 4(2): 20 -40.

[17] Davoudi , S .(2002) : ESPRID. Short sumory, Key Phrase: rural -urban Relationship, Univerity of Newcastle upon type

- [18] Nkonki-Mandleni, B., Omotayo, A.O., Ighodaro, D.I.;Agbola, S.B.(2021). Analysis of the Living Conditions at eZakheleni Informal Settlement of Durban: Implications for Community Revitalization in South Africa. Sustainability 2021, 13, 2371.
- [19] Srivastava, Nitin. Shaw, Rajib.(2016): enhancing city resilience through urban -rural linkage. Urban disaster and resilience in Asia, Elsevier inc
- [20] Weimann ,A and Oni,T.(2019). A Systematised Review of the Health Impact of Urban Informal Settlements and Implications for Upgrading Interventions in South Africa, a Rapidly Urbanising Middle-Income Country, Int. J. Environ. Res. Public Health 2019, 16, 3608